

ناره‌زایه‌تی 'ژینا' له ئێران

19-09-2022

نووسه‌ره‌كان

زریان رۆژه‌لاتی

گورتە : به‌رایبەسەرھاتی دلتەزینی "ژینا" کچە کوردیکی سەقزی کە ماوه‌یێکی کەم دواى گیرانی به‌هۆی یاسا و رێساکانی "حیجابی ئیسلامی"، له تاران گیانی له‌ده‌ستدا، خه‌میکی هاوبه‌شی نه‌ك ته‌نیا له کوردستان به‌لكو له سهرتاسه‌ری ئێران دروستکرد. هه‌رزوو، ئه‌م بابته‌ به‌ پرسیکی سیاسی گه‌وره‌ گۆردرا و ره‌هه‌ندیکی نه‌ته‌وه‌یی - کوردی وه‌رگرت، هه‌روه‌ها بووه‌ بابته‌ی گه‌رمی رکا به‌ری نیوخۆیی نیوان ریفۆرمخواز و موخافزه‌کاره‌کان و بگه‌ر نیوخۆیی موخافزه‌کاره‌کانی ئێرانیش.

بەراپىيە سەھىيە دۆلەت زېنى "ژىنا" كچە كوردىكى سەمىزى كە ماۋەيىكى كەم دۋاي گىرانى بەھۇي ياسا و رىساكانى "حىجابى ئىسلامى"، لە تاران گىيانى لەدەستدا، خەمىكى ھاۋەشى نەك تەنیا لە كوردستان بەلكو لە سەرتاسەرى ئىران دروستكرد. ھەرزوو، ئەم بابەتە بۆ پىرسىكى سىياسى گەۋرە گۆردرا و رەھەندىكى نەتەۋەيى - كوردى ۋەگرت، ھەروەھا بوۋە بابەتتىكى گەرمى رىكەبىرى نىۋوخۇي نىۋان رىفۇرمخواز و موحافىزەكارەكان و بگرە نىۋوخۇي موحافىزەكارەكانى ئىرانىش. ئەمە بىجگە لەۋەي كە ۋەك پىرسىكى تاپبەت بە ماف و ئازادىيەكان و پىرسى ژنان، رەھەندىكى سەرتاسەرى و نىۋەدەۋلەتتىشى پەيداكرد. پىرسىارەكە لىرەدا ئەۋەيە كە ئەم رووداۋە چ واناىكى ھەيە و دەتوانىت بە چ رەنگىك كارىگەرى لەسەر دۆخى سىياسى ئىران دابىت؟

رووداۋەكانى دۋاي ژىنا

لە ئىران، بەپىي پاشكۆيەكى ماددەى 638ى ياساى سزاي ئىسلامى ئەۋەي بەد"حىجاب"ى بىكات، لەۋانەيە لە 10 رۆژ تا 2 مانگ زىندانى بىكرىت يان بېرە پارەيەكى پى بېژىردىت. ھەلبەت ژىنا تەنەنەت چانسى ئەۋەشى نەبوو كە بەپىي ئەو ياسايەش كە لەروۋى مافەكانى مەۋقەۋە مشتومىر زۆرى لەسەرە، گىيانى بەخت نەكا و بەماۋەيەك زىندانى يان بە پىژاردىك رىزگارى بىت. جۋانەمەركىبوۋنى ژىنا ناپەزايەكى سەرتاسەرى نەك تەنیا لە كوردستان بەلكو لەھەموو ئىران دروستكرد كە نموۋەي كەمى لە مېژوۋى نىزىكى كۆمارى ئىسلامىدا ھەيە. لە ماۋەي زىاتر لە سى مانگى رابردوۋدا رەفتارەكانى پۇلىس سەبارەت بە پىرسى حىجاب لە ئىران توۋندتر بوۋە، بۆيە ئەو رووداۋە بابەتتىكى نامۆ نىيە بۆ زۆرىك لە ئىرانىيەكان و لەۋانەيە ھەر ئەۋەش يەككە لە ھۆكارەكانى سەرتاسەرى بوۋنى كاردانەۋەكانى دژى رووداۋەكەش بوۋىت.

خالىكى دىكە ئەۋەيە كە ناپەزايى پىشانەكانى بەشىكى بەرچاۋە لە ئەستىرە و كەسانى ناۋدارى بۋارە جىۋازەكان لە ئىران لە تۆپى پى-ۋە بگرە ھەتا سىنەما، فاكىتەرىكى دىكەى كارىگەر بوو لەۋەي كە ئەم بابەتە بە خىرايەكى زۆرەۋە جەماۋەرى بىتەۋە. دىيارە مانگرتن و ناپەزايى خەلك بەشىۋەيەكى فراۋان لە رۆژھەلتى كوردستان و كۆكبوۋنى حىزبە سىياسىيەكان و چالاكفانانى مەدەنى فاكىتەرىكى دىكەى كارىگەر بوو.

بىجگە لەۋە، مەرگى ژىنا ۋەك پىرسىك لە مەملەتنى نىۋوخۇي نىۋان رىفۇرمىست - موحافىزەكارى ميانەپەرە لەگەل موحافىزەكارانى ئىرانىشدا رەنگى دايەۋە. ھەر لە مەمەدى خاتەمىيەۋە كە دۋاي راگرتنى ئەو جۆرە رەفتارەنى كىردوۋە ھەتا مەمەد جەۋادى زەرىف كە گوتوۋىتە،

"من شەرمەزارم."

مەمەد جەۋاد زەرىفى

گەلن كەس ھاتنە دەنگ و سەركۆكۆمارى ئىران و بەشىك لە بەرپىرسانى پەلەرزى ئەو ۋلاتەش ناچاربوۋن قىسە لەسەر بىكەن و بىپارە پەرلەمانىش لىي بىكۆلىتەۋە. ھەر لەو بابەتەدا ھەندىك لە ئازانسەكانى ھەۋالىش باسى لەسەر كارلادانى بەرپىرسى پۇلىسى ئاسايشى ئەخلاىقى تارانان كىردوۋە.

رووداۋەكە چ واناىكى ھەيە؟

بەر لە ھەموو شىتەك، دەرگى زۆر بە ئاسانى پىشېنى ئەۋە بىكرىت كە حكومەت چاۋەپوانى كاردانەۋەيەكى ئاۋەھا فراۋانى نەدەكرد. بۆيە سەرەتا باس لەۋە كرا كە پۇلىس لە ژىناى نەداۋە، بەلام دواتر باس لە پىۋىستى روۋنكردنەۋەي رەھەندەكانى رووداۋەكە كرا!

رووداۋەكە، كابىنەى ئىبراھىم رەئىسى خىستوۋەتە تەنگەتاۋىيەكى گەۋرەۋە كە خۇي بەھۇي گرانى و خراپى گوزەرانى خەلكەۋە دۆخى باش نىيە. بەلام زىاتر لە كابىنەى حكومەت، ئەمە دەش شىكسى پىرۋەي ئىسلامىكردنى زۆرەملنى كۆمەلگەش بىت كە سالانىكە كارى لەسەر دەرگىت.

جىۋازىيەكى زۆر ھەيە لە نىۋان ئەو دىمەنەنى كە ھەندىك خەلك لە بەشىك لە ۋلاتانى جىھان ھەۋلەدەن بۆ ئەۋەي مافى پۇشېنى ئىسلامى بە دەستبەھىن لەگەل ئەو دىمەنەنى كە پۇلىسك لە تاران دەپەۋى بە زۆر خەلك ناچار بىكات تاۋەكو جىۋەركى ئىسلامى لەبەر بىكات!

پرۇژەي حيزبى ئىسلامى، حكومەتى ئىسلامى، كۆمەلگەي ئىسلامى و جىھانى ئىسلامى كە لەرئىگەي سەپاندن لە ناوڭ و ناردن بۇ دەرەوۋە كارى لەسەر كراو، دواي زياتر لە 40 سال ھىشتا نەيتوانىوۋە ئەو كۆمەلگە ئايدىا لە ئىسلامىيە دروستىكات كە ئەندازىارەكانى پلانىان بۇ دانابوو، بگرە ئەنجامىكى زۆر پىچەوانەيشى لىكەوتوۋەتەوۋە كە نموونەكانى رۇژانە لە پىشچاۋن.رەنگە بەككە لە ئامانجەكانى زىندووھىشتنەوۋەي پىرسى حىجاب و گوشارى پۇلىس بۇ ئەوۋە بىت كە حكومەت لە دۇخى نالەبارى ئابوورى و سياسىدا، بەردەوام ھىزى خۇي پىشانىدات تاوۋەكو رىگە لە تەشەنەكرىنى ناپەزايى بگرىت. بەلام ئەمەش دەتوانىت ئەنجامىكى پىچەوانەي لىكەوتەوۋە چۈنكە چەندىك حكومەت راھاتوۋە بەوۋەي كە خۇپىشاندىنى خەلك دابىركىننەوۋە، خەلكىش ئەوۋەندە راھاتوۋن كە بەردەوام و دووبارە خۇپىشاندىان بكنەوۋە. لە سالى 2009وۋە تا ئىستا بەشئوۋەيەكى بەردەوام خەلك لە شوۋن و كاتى جياوازدا بە پاساۋى جۇراۋجۇرەوۋە ناپەزايى پىشانىدەندەن؛ وەك ناپەزايىيەكانى بەنزىن، ئاۋ، گرانى و ئىستاش ناپەزايى ژىنا.

ئەم بابەتە بۇ كوردىش بايەخىكى زۆرى ھەبوو. لەلايەك سەرنجى راكىشاپەوۋە سەر پىرسى كورد لە ئىران و بە گىشتى ھاۋخەمىيەكى لەگەل كورد دروستكر. بەجۇرىك كە تەناتە بەشيك لە ئەستىرە ناۋدارەكانى ئىران لە كاردانەوۋەكانى خۇياندا وشە و زاراۋەي كوردىيان بەكارھىنا. ھەروەھا وەك تاقىكرىدەنەوۋەيەكىش واپوو بۇ ناۋەندى ھاۋكارى حىزبەكانى رۇژەلالتى كوردستان و جۇرىك يەكانگىرىي نىوخۇيشى سەبارەت بە پىرسى كورد دروستكر. ئەمە لە بابەتى زارا محەمەدى و ھەندىك زىندانى دىكەي كوردىشدا كە لە سىدارەدران ھەبوو، بەلام لەم ئاستەدا نەبوو. ئەمە بىجگە لەوۋەي كە جارىكى دىكە، پىرسى ماف و ئازادىيەكانى ژنانى لە كۆمەلگەي ئىرانىشدا خستەوۋە رۇژەف.

كۆتايى

رووداۋەكانى دواي مەرگى ژىنا دەريانخست كە تەنيا يەكدەستكرىنى دەسەلات لەلايەن موحافزەكارەكانەوۋە بە تايبەت لە پاش دوايىن ھەلپۇاردنى پەرلەمان، بەس نەبوو بۇ ئەوۋەي كۆمەلگەي پى كۆنترۇل بگرىت.بە لەبەرچاۋگرتنى فراۋانى ئاستى ناپەزايىيەكان، چاۋەرپى دەكرىت كە حكومەت بەشئوۋەيەكى رانەگەيىندراۋ ھەندىك لە گوشارەكانى سەبارەت بە پىرسى حىجاب لەسەر خەلك كەمبكاتەوۋە. ھەر لە ئىستاۋە دامەزراۋەي تايبەت بە "ئەمرى بە مەعروف و نەھى لە مونكەر" رايگەياندوۋە كە ئەوان چەندىنچار داۋايانكرىدوۋە كە دژى بەريەككەۋتنى پۇلىس و كەسانى بەدحىجابىن و باشتروايە ئەو بابەتەنە بەبى گرژىي كۆمەلەيەتى چارەسەر بگرىن.ناپەزايىيەكەي ژىنا جارىكى دىكە ئاستى ناپەزايىيە سياسى و كۆمەلەيەتى لە ئىران پىشانىدايەوۋە و ئەو ۋەرچەرخانە بىدەنگەي دەرخست كە رۇژ بە رۇژ لەسەر يەكتر كەلەكە بوو.